

KULDSE MASKI PEIDUS POOL EHK VENE UUS DRAMATURGIA

Vene teatri paraadlavastuste kõrval toob teatrifestival „Kuldne mask“ (11.– 16. X) Tallinna ka Teater.doc-i. Selle teatri üks kunstilisi juhte on **Mihhail Ugarov**, keda intervjueerisin Moskoas selle aasta aprillis, mil parajasti oli lõppenud etendus „Moldaavlaste võitlus kartongkasti pärast“ (Borba moldovan za kartonnuju korobku). Seda Tallinnas ei mängita, siia jõuab lavastus „Hapnik“, millest on kujunenud Teater.doc-i kaubamärk välismaa festivalidel, samuti nende uuem töö „September.doc“. Intervjuu toimumise ajal oli see lavastus parajasti proovijärgus.

Et anda aimu sellest, mis tänapäeva vene teatris toimub, pakun väljavõtteid vene teatrikriitiku **Marina Davõdova** raamatust „Teatriajastu lõpp“ (Konets teatralnoi epohhi).

Marina Davõdova on vene noorema põlvkonna teatrikriitik. Ta on lõpetanud GITISes teatriteaduse eriala ning on kunsti-teaduste kandidaat. Davõdova avaldab Vene ajakirjanduses poleemilisi artikleid. Tema äsja ilmunud raamat on katse fikseerida praegust vene teatripilti. Selles on portreeritud nii lavastajaid kui ka analüüsitud üldisemaid teatritendentse. See on välja antud festivali „Kuldne mask“ raames.

MARIS JOHANNES

Intervjuu Mihhail Ugaroviga

„September.doc“ – mis see on?

See septembridokument räägib Beslani tragöödiast. Tekst on kogutud interneti foorumist, sellest, mida inimesed kirjutasid nende kümne päeva kohta. Seal pole poolt sõnagi ametlikest seisukohtadest, ei valitsuse ega jõuministeeriumi avaldusi. Räägivad tšetšeenid, ingušid, osseedid, venelased, kaukaaslased, kes emigreerunud Euroopasse; väga palju tekste on Iisraeli päritolu. Tragöödia ajal juhtus ka internetis jubedaid asju. Seal peeti mentaalset sõda. Istub tšetšeen Belgias ja ei saa muud teha, kui arvutisse teksti toksida; istub venelane Novosibirskis ja ei saa muud teha, kui talle vastata. Oleme kokku korjanud väga tugeva materjali, ei tea, mis sellest välja tuleb. Üks mis kindel – vene teater ei ole sellistel teemadel harjunud rääkima.

Milline on teatri seisukoht Beslani tragöödia suhtes, kelle poolt olete?

Me ei vali endale poolt. Vastupidi, meie ülesanne on esitada võimalikult erinevaid seisukohti. Me ei ürita juhtunut filosoofiliselt lahti harutada. Samas peab inimene teatrisse tulles saama tõetruu pildi juhtunust. Ei tea, kuidas see välja kukub, aga materjal on väga tugev tänu sellele, et me ei esita ühte tõde, vaid tõdesid on palju.

Mihhail Ugarov.

Kuidas valite teatri jaoks repertuaari?

Meie ülesanne on mängida sotsiaalselt teatrit, millist Moskvas seni tehtud pole. Moskvalane ju arvab, et teater ei pea tegelema sotsiaalsete probleemidega, vaid peab olema ilus ja lõbus, kui rahustav ravim, droog, mis aitab unustada ümbritsevat. Jälestan seda mõtteviisi. Teeme kõike risti vastupidi. Meetodeid on mitmed – üks võimalus on, et näidendi jaoks intervjueritakse suurt hulka inimesi.

Näiteks „Moldaavlaste võitluse“ jaoks oli olemas noore dramaturgi Aleksandr Rodionovi libreto, 5–6 lehekülge teksti. See kirjeldas ühte tõestisündinud lugu Moskva turul, mis lõppes mitme inimese surmaga. Meie omakorda kasvatasime liha luudele, käisime turul, intervjuerisime müüjaid. Oluline on näitlejate valik. Nad kõik on professionaalid, kuid tulnud provintsist ja omal nahal tunda saanud kohanemisraskusi suurlinnas. Nad on pidanud ise ööbima lageda taeva all ja seetõttu teavad, mida

tähendab, kui sul ei ole süüa ja peavarju. Kui pead selleks, et ära elada, töötama laadijana, jne.

Näitleja ülesanne laval on olla maksimaalselt orgaaniline ja loomulik. Tegelikult ei ole midagi uut päikese all. Gorki päevil tegid Moskva Kunstiteatri näitlejad sedasama – käisid turul olustikku õppimas, et mängida lavastust „Põhjas“. Minu arvates pöördume tagasi realismi poole omal radikaalsel moel.

Kirjeldage lähemalt Teater.doc-i tööprotsessi?

Kõigepealt on idee, millest lavastust teha. Seejärel algab intervjuerimine. Koguneb palju materjali, millest pane me kokku näidendi. Dokumentaalsuse huvides me teksti omalt poolt midagi juurde ei lisa, võime ainult muuta selle struktuuri.

Samuti mängime noorte autorite näidendeid, mis on meile lähedased oma sotsiaalse stilistika ja esteetika poolest. Nii et me ei tegele ainult intervjuupõhise tekstiga.

Näiteks on meil repertuaaris lavastus „Kaine PR-mees“ (*Trezvõi PR*). Intervjuerisime kõiki juhtivaid Kremli poliit tehnoloogide. Tõeliselt jube kogemus, kui hakkad aru saama, kuidas tehakse poliitikat. Kõik need PR-mehed on käinud meie lavastust vaatamas. Näitlejalt eeldab see töö muidugi teistsugust elukogemust, kergem on mängida moldaavia turuvarblast kui rafineeritud poliit tehnoloogi.

Kas näitemängu kokku pannes hakkab tööle ka filter – mida võtta, mida jätta. Või vastupidi, mida jubedam, seda uhkem?

Loomulikult ei näita me kõike, mida oleme kogunud ja kogunud. Selekteerimine on teistsugune kui tavalises, normaalses teatris. Lubame endile palju rohkem. Aga proovides mängime läbi lausa jubedaid olukordi. Seda ei ole vaja

mitte ainult selleks, et truppi liita. Näitlejal on tähtis jõuda tunnetuseni, et ta on siin üksi ja võib teha, mida tahab, kõiki oma loomulikke toiminguid, kas või pissida, kui vaja. Sellest prooviperioodist sõelume välja väikese osa. Sõnum, mis meelel, märk, mis meie tegu iseloomustab, on ülim realism, me ei mängi, see ongi nii.

Kuidas on lood publiku provotseerimisega?

Moldaavlaste-lavastuses näiteks istub publiku seas üks näitleja, kes oma staatust ei varjagi. On olnud ka provokatsioonid. Näiteks Peterburis algas auditooriumiga päris jube dialoog. Tegelikult on olukord pikantne, kuna peterburilased ei või silma otsaski moskvalasi sallida ja see vana vihavaen hakkas tööle. On tulnud ette olukordi, kus keegi publikust on hakanud etenduse ajal tegema etteheiteid, et see kõik on nii jube – ropendamise ja kõik muu. [Etenduse alguses hoiatatakse publikut ebatsensuurse keelekasutuse eest – *M. J.*] Neile siis vastame, miks seda kõike on vaja näidata. Niisiis, ühelt poolt näitlejad ei varja oma staatust, nad jäävad näitlejateks; teisalt taotleme maksimumalset tööpära.

Meid on vaatamas käinud Moskva kriitikud, mõni neist on nõrдинud, mõni jälle vaimustuses. Kuid julgen väita, et oleme suutnud muuta vaadet teatril.

Teater.doc-i staatus?

Töötame juba kolmandat aastat, meid tuntakse Moskvas. Algusest peale teadsime, et ei taha teha suuri, glamuurseid lavastusi. Teatril ei ole oma püsitruppi. Sünnib uus projekt – lavastaja ise leiab näitlejad. Kunstilise juhina pean silmas, et lavastus vastaks meie teatri formaadile. Palju noori režissööre, keda huvitab sotsiaalne temaatika, teeb meiega koostööd. On muidugi paradoksaalne, kui vaadata meie räämas ruume,

„Kuldse maski“ fotod

„Moldaavlaste võitlus kartongkasti pärast“.

et oleme Moskva üks moodsamaid teatreid, kes käib mööda festivale. Teeme ekstreemset teatrit ja selle järel on nõudmine. Eks elu ürita meie ekstreemsusenurki maha lihvida, aga võitleme selle vastu, kuidas oskame.

Raha?

Me ei ole riigiteater, raha pole meil kunagi. Me ei ole ka erateater, sest meil pole omanikku. Oleme selline kollektiivne nähtus. Meie riigis on grantide süsteem, sealt saame mõne projekti jaoks raha. Moskva linnalt oleme saanud. Aga viimastel aastatel pole sealt enam antud põhjendusega, et oleme ninapidi poliitikasse jõudnud. Näiteks Beslani lavastuse jaoks me sealt raha ei saanud. Kuhu te ronite, hoiatasid ametnikud. Eks otsime siis teisi allikaid. Tegelikult on seda raha, mida vajame, ikkagi väga vähe. Kõik teevad meie juures proove tasuta, muu töö kõrvalt. Aga kui lavastus on välja tulnud, siis näitlejatele

maksame piletirahast. Teater sealt midagi endale ei võta. Tegutseme ühesõnaga anarhistliku põhimõtte järgi ja püsime vee peal. Oleme elujõulisemad kui riigi toetatud-poputatud teatrid oma direktorite ja eelarvega. Tsensuuri meil ju ei eksisteeri, seda võib kehtestada vaid rahaga. Kuna meie vajadused on minimaalsed, siis võime sellest pisust ka loobuda.

Küsinud MARIS JOHANNES